

ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ▪ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΟ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ▪ ΟΛΑ ΤΑ ΤΜΗΜΑΤΑ

ΟΝΟΜΑ: _____
ΗΜ/ΝΙΑ: _____ 2 / 5 / 2026 ΤΜΗΜΑ: _____

Βαθμός %
☺

Α' Ομάδα
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1.

- 1 - Γ
- 2 - ΣΤ
- 3 - Ζ
- 4 - Β
- 5 - Ε

A2.

α) Όταν ο Δημ. Υψηλάντης έφτασε στην Ύδρα, με σκοπό την ανάληψη της ηγεσίας της Επανάστασης, οι Πελοποννήσιοι είχαν ήδη ορίσει από μόνοι τους κυβερνητικά όργανα τοπικής εμβέλειας. Ο Υψηλάντης θέλησε να επιβάλει ένα δικό του «Γενικό Οργανισμό της Πελοποννήσου», που θα του επέτρεπε να συγκεντρώσει τη στρατιωτική και πολιτική εξουσία στα χέρια του. Οι πρόκριτοι δεν το αποδέχθηκαν και με δυσκολία αποσοβήθηκε η σύρραξη.

β) 3

Μια αδυναμία του Συντάγματος του **1844** ήταν το ότι δεν κατοχυρώθηκε συνταγματικά το δικαίωμα του *συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι*, πράγμα που μπορούσε να φέρει εμπόδια στη συγκρότηση κομματικών μηχανισμών.

Στο Σύνταγμα του **1864** κατοχυρώθηκε μεταξύ άλλων και η ελευθερία του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι, η οποία άνοιγε το δρόμο για την ελεύθερη συγκρότηση κομμάτων. Τα κόμματα θεωρήθηκαν απαραίτητα για την έκφραση της βούλησης της κοινής γνώμης, με το επιχείρημα ότι η εναλλακτική λύση είναι οι συνωμοτικοί κύκλοι ή οι βιαιοπραγίες.

B1.

α. Σε αντίθεση με το αγγλικό, στο γαλλικό κόμμα ήταν ευρέως διαδεδομένη η άποψη για απελευθέρωση του αλύτρωτου ελληνισμού με πολεμικές ενέργειες, το συντομότερο δυνατόν. Το 1844 ο Κωλέττης διατύπωσε με σαφήνεια στην Εθνοσυνέλευση τη «Μεγάλη Ιδέα»: Το βασίλειο αποτελούσε μόνο ένα μικρό φτωχό μέρος της Ελλάδας. Το σημαντικότερο βρισκόταν υπό οθωμανική κατοχή και θα έπρεπε όλες οι δυνάμεις του έθνους να διατεθούν για την απελευθέρωση αυτού του τμήματος.

Το γαλλικό κόμμα υποστήριζε την πολιτική διεύρυνσης των εδαφικών ορίων του κράτους, εκφράζοντας κατά κύριο λόγο τα συμφέροντα των ατάκτων, οι οποίοι μπορούσαν να κερδίσουν τη ζωή τους μόνο από τον πόλεμο. Ασφαλώς, μέλημα των προσφύγων από αλύτρωτες περιοχές ήταν η απελευθέρωση της ιδιαίτερης πατρίδας τους. Εξαιτίας αυτής της πολιτικής ονομάστηκε και «εθνικό κόμμα».

β. Η έντονη παρουσία της εθνικής ιδεολογίας της **Μεγάλης Ιδέας** είχε επιπτώσεις στον πολιτικό και οικονομικό χώρο, ιδιαίτερα σε εποχές που τα προβλήματα έμοιαζαν με ανοικτές πληγές, στην περίπτωση της Κρήτης ή, αργότερα, της Μακεδονίας. Οι ελληνικές κυβερνήσεις δεν είχαν στραμμένο το ενδιαφέρον τους, μέσα σ' αυτές τις συνθήκες, αποκλειστικά στα εσωτερικά ζητήματα, στην οικονομική ανόρθωση και τη γεφύρωση του χάσματος με τη Δύση. Όλα αυτά συνυφαίνονταν με το

εθνικό όραμα, μεγαλώνοντας το κόστος των προσπαθειών και καθιστώντας συχνά τις οικονομικές πρωτοβουλίες έρμαιο των εθνικών κρίσεων.

B2.

1. Το κόστος των Βαλκανικών πολέμων ήταν σημαντικό, δεν κλόνησε όμως την εθνική οικονομία, όπως συνέβαινε με τις στρατιωτικές κινητοποιήσεις του 19ου αιώνα. Επιπλέον, στην περίπτωση αυτή, η Ελλάδα βγήκε ιδιαίτερα κερδισμένη από τον πόλεμο. Ενσωμάτωσε πλούσιες περιοχές (Ήπειρο, Δυτική και Κεντρική Μακεδονία, Νησιά του Αιγαίου, Κρήτη) και εκατομμύρια νέους κατοίκους. Τα εδάφη της αυξήθηκαν κατά 70% περίπου (από 65.000 σε 108.800 τετρ. χλμ.) και ο πληθυσμός της κατά 80% (από 2.700.000 σε 4.800.000 κατοίκους). Το κυριότερο όμως ήταν οι νέες οικονομικές προοπτικές. Τα νεοαποκτηθέντα εδάφη ήταν ως επί το πλείστον πεδινά και αρδευόμενα, πράγμα που δημιουργούσε άριστες προοπτικές για τη γεωργική παραγωγή. Το κύριο πρόβλημα ήταν η παρουσία ισχυρών μειονοτικών ομάδων στις περιοχές αυτές. Στη σχετικά ομοιογενή Ήπειρο, για παράδειγμα, δίπλα στους 166.000 Έλληνες υπήρχαν, το 1914, 38.000 μουσουλμάνοι (αλβανικής κυρίως καταγωγής) και μερικές χιλιάδες Εβραίοι. Οπωσδήποτε όμως, η Ελλάδα έγινε υπολογίσιμη πλέον δύναμη και η εμπιστοσύνη που ενέπνεε στις αγορές χρήματος και πιστώσεων αυξήθηκε σημαντικά. Η χώρα ήταν έτοιμη να αφιερωθεί στο δύσκολο έργο της ενσωμάτωσης των νέων περιοχών, όταν ξέσπασε, το καλοκαίρι του 1914, ο Α' Παγκόσμιος πόλεμος.
2. Η κατάσταση **αυτή της περιορισμένης επιρροής του εργατικού κινήματος** κράτησε ως το τέλος των Βαλκανικών πολέμων. Η ενσωμάτωση της Θεσσαλονίκης στην Ελλάδα, μιας πόλης με σημαντικό -για τα μέτρα της περιοχής- βιομηχανικό υπόβαθρο και με κοσμοπολίτικο χαρακτήρα, αποτέλεσε σημείο αναφοράς για το εργατικό κίνημα. Η μεγάλη πολυεθνική εργατική οργάνωση της πόλης, η Φεντερασιόν, με πρωτεργάτες σοσιαλιστές από την ανοιχτή σε νέες ιδέες εβραϊκή κοινότητα της πόλης, αποτέλεσε σημαντικό δίαυλο για τη διάδοση σοσιαλιστικής και εργατικής ιδεολογίας στη χώρα.

B' Ομάδα

Γ1. Το αποφασιστικό βήμα προς την ολοκλήρωση της αγροτικής μεταρρύθμισης έγινε στα ταραγμένα χρόνια του Α' Παγκοσμίου πολέμου και του «εθνικού διχασμού». Το 1917 η κυβέρνηση του Ελευθερίου Βενιζέλου στη Θεσσαλονίκη αποφάσισε την ολοκλήρωση της μεταρρύθμισης. Ο στόχος ήταν διπλός: αφενός η στήριξη και ο πολλαπλασιασμός των ελληνικών ιδιοκτησιών γης στις νεοαποκτηθείσες περιοχές και αφετέρου η αποκατάσταση των προσφύγων και η πρόληψη κοινωνικών εντάσεων στον αγροτικό χώρο.

α) Με βάση αυτά τα νομοθετήματα η απαλλοτρίωση των μεγάλων αγροτικών ιδιοκτησιών έγινε δυνατή στα αμέσως μετά τον πόλεμο χρόνια, όταν η ανάγκη αποκατάστασης των προσφύγων βρέθηκε στο επίκεντρο του κρατικού ενδιαφέροντος, **οδηγώντας έτσι τις ελληνικές κυβερνήσεις να επιδιώξουν την οριστική επίλυση του αγροτικού ζητήματος.** Ήταν μάλιστα η πρώτη φορά στην ιστορία του ελληνικού κράτους που οι κρατικοί μηχανισμοί προσπάθησαν μέσω θεσμικών παρεμβάσεων, οικονομικών ενισχύσεων και ελαφρύνσεων προς τον αγροτικό κόσμο να μεταφέρουν πόρους πριν τον γεωργικό χώρο.

Η αναδιανομή που έγινε έφτασε στο 85% των καλλιεργήσιμων εκτάσεων στη Μακεδονία και στο 68% στη Θεσσαλία. Στο σύνολο της καλλιεργήσιμης γης της χώρας το ποσοστό αυτό ανήλθε σε 40% ή σύμφωνα με την δεύτερη πηγή σε 35,5%. Ειδικότερα, υπολογίζεται ότι μέχρι το 1931 απαλλοτριώθηκαν 1.623 μεγάλες ιδιοκτησίες οι οποίες δόθηκαν σε 115.000 οικογένειες γηγενών ακτημόνων ή μικρών αγροτών, ενώ από την άλλη 145.000 οικογένειες προσφύγων αποκαταστάθηκαν σε εδάφη που εγκατέλειψαν οι μουσουλμάνοι και οι Βούλγαροι. Μετά από λίγα χρόνια, κάτω από την πίεση του προσφυγικού προβλήματος, η αγροτική μεταρρύθμιση

ολοκληρώθηκε και οδήγησε την αγροτική οικονομία της χώρας σε καθεστώς μικροϊδιοκτησίας. **Βασικά γνωρίσματα της νέας αυτής πραγματικότητας στον αγροτικό χώρο ήταν, σύμφωνα με τον Βασίλη Πατρώνη, η κυριαρχία της ελεύθερης απεριόριστης ατομικής ιδιοκτησίας και η αλλαγή του χαρακτήρα της ελληνικής υπαίθρου με την επιτυχή αποκατάσταση του αγροτικού προσφυγικού πληθυσμού.** Με τη σειρά της η νέα κατάσταση δημιούργησε νέα προβλήματα. Οι μικροκαλλιεργητές δυσκολεύονταν να εμπορευματοποιήσουν την παραγωγή τους και έπεφταν συχνά θύματα των εμπορών. **Παράλληλα, όπως προκύπτει από την πρώτη πηγή, ανέκυπταν προβλήματα σχετικά με τη διακίνηση των προϊόντων, την συνήθη εκμετάλλευση των μικρών αγροτών από τους μεσάζοντες, την απουσία κεφαλαίων και τους ληστρικούς όρους δανειοδότησης των καλλιεργητών εξαιτίας των επικρατουσών συνθηκών της ελεύθερης αγοράς.** Έτσι, για να αντιμετωπιστεί αυτή η κατάσταση προωθήθηκε η ίδρυση της Αγροτικής Τράπεζας, κρατικών οργανισμών παρέμβασης και παραγωγικών συνεταιρισμών, **που θα προσέφεραν συλλογική σφάλεια.** Το αγροτικό ζήτημα απέκτησε έτσι νέο περιεχόμενο, χωρίς να προκαλέσει τις εντάσεις που γνώρισαν άλλα κράτη της Ευρώπης (Ισπανία, Βουλγαρία, Ρουμανία κ.λπ.).

β) Ο πληθυσμός της Ελλάδας αυξήθηκε από το 1920 έως το 1928 περίπου κατά 20%. Αυξήθηκε επίσης κατά πολύ ο βαθμός αστικοποίησης του κράτους. Κατά την ίδια περίοδο, ο πληθυσμός της ευρύτερης περιοχής της πρωτεύουσας διπλασιάστηκε. Η δημιουργία μάλιστα προσφυγικών συνοικισμών γύρω από την Αθήνα και τον Πειραιά έπαιξε αποφασιστικό ρόλο στη διαμόρφωση του ενιαίου πολεοδομικού συγκροτήματος, όπως το ξέρουμε σήμερα. Εκτός από την Αθήνα, τον Πειραιά και τη Θεσσαλονίκη, υπήρξαν και άλλα αστικά κέντρα που διογκώθηκαν εξαιτίας της εγκατάστασης προσφύγων σε αυτά.

Σημαντικότερες ήταν οι επιπτώσεις από την άφιξη των προσφύγων στην εθνολογική σύσταση του πληθυσμού της Ελλάδας. Το 1920 η Ελλάδα είχε 20% μη Έλληνες ορθόδοξους, ενώ το 1928 μόλις 6%. Ο ελληνικός πληθυσμός της Δυτικής Θράκης (**Κομοτηνή 34,1% και Ξάνθη 41,4% πρόσφυγες**) και της Ηπείρου αυξήθηκε, ενώ η Κρήτη (**Ηράκλειο 35,9% πρόσφυγες**), η Λέσβος (**Μυτιλήνη 46,8%**) και η Λήμνος εξελληνίστηκαν πλήρως. Η κυριότερη όμως μεταβολή στην εθνολογική σύσταση λόγω της εγκατάστασης των προσφύγων συνέβη στη Μακεδονία. Το ποσοστό των μη Ελλήνων ορθοδόξων που ήταν 48% το 1920, έπεσε στο 12% το 1928. **Ειδικότερα, όπως φαίνεται στον δοθέντα πίνακα στον οποίο παρουσιάζεται η αναλογία προσφύγων στο συνολικό πληθυσμό δέκα δήμων της χώρας κατά την απογραφή του 1928, τέσσερις πόλεις της Μακεδονίας διέθεταν κατά μέσο όρο ποσοστά άνω του 50% στην αναλογία προσφύγων – γηγενών.** Έτσι, παρατηρούμε ότι στη Δράμα το 70,2% του πληθυσμού ήταν πρόσφυγες, στην Καβάλα το 56,9%, στις Σέρρες το 50,4% και στη Θεσσαλονίκη το 47,8%. Η ενίσχυση του ελληνικού χαρακτήρα της Μακεδονίας είχε μεγάλη σημασία για τη διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας της Ελλάδας. Εξάλλου, αραιοκατοικημένες περιοχές της Βόρειας Ελλάδας, κάποιες από αυτές παραμεθόριες, εποίκιστηκαν από πρόσφυγες. Με τον τρόπο αυτό κατοχυρώθηκαν οι νέες περιοχές που ενώθηκαν με την Ελλάδα μετά τους Βαλκανικούς πολέμους και ενσωματώθηκαν στον εθνικό κορμό.

Δ1. Ο ξεριζωμός των Ελλήνων της Μικράς Ασίας μετά την κατάληψη της Τραπεζούντας από τους Νεότουρκους οδήγησε για πρώτη φορά τους Ποντίους της Διασποράς να οργανωθούν σε όλες τις μεγάλες πόλεις της Ελλάδας καθώς επίσης και στις πόλεις του εξωτερικού.

Ειδικότερα, στην Ευρώπη πρωτεργάτης του αγώνα ήταν ο Κ. Κωνσταντινίδης, ο οποίος από τη Μασσαλία με διαδοχικά υπομνήματα ενημέρωνε τις συμμαχικές δυνάμεις για την τραγική κατάσταση που επικρατούσε στον Πόντο. Ο ίδιος επίσης τύπωσε και κυκλοφόρησε χάρτη που όριζε τα σύνορα της προτεινόμενης ποντιακής δημοκρατίας. Αυτό το χάρτη τύπωσε και σε απλό σχήμα ταχυδρομικού δελτίου (καρτ-ποστάλ) με γραπτό κείμενο στα γαλλικά: «Πολίτες τον Πόντου ξεσηκωθείτε! Ουμίστε στα φιλελεύθερα έθνη τα ύψιστα δικαιώματα σας για τη ζωή και την ανεξαρτησία». Η ρωσική επανάσταση ξεσήκωσε τους Έλληνες του Πόντου για το δικό τους εθνικό αγώνα, ενώ στο πρώτο

παγκόσμιο Παν-ποντιακό Συνέδριο, που οργανώθηκε στη Μασσαλία τον **Ιανουάριο/Φεβρουάριο** του 1918, ο ίδιος ο Κ. Κωνσταντινίδης, με τηλεγράφημα που έστειλε **στον επίτροπο εξωτερικών της Σοβιετικής Ένωσης Λέοντα Τρότσκι**, ζήτησε επίσημα την υποστήριξη της Σοβιετικής Ένωσης. **Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από την πρώτη πρωτογενή πηγή, καλούσε τη Σοβιετική Ένωση να υποστηρίξει τον αγώνα των Ποντίων να αναλάβουν την τύχη του Πόντου, ώστε να μην περιέλθει εκ νέου υπό τουρκικό έλεγχο μετά την απόσυρση των ρωσικών στρατευμάτων. Διατύπωσε παράλληλα την επιθυμία των Ποντίων για τη δημιουργία μιας ανεξάρτητης Ποντιακής Δημοκρατίας που θα εκτεινόταν από τα ρωσικά σύνορα μέχρι τη Σινώπη, ζητώντας και ελπίζοντας σε δυναμική στήριξη των Ρώσων.**

Η κυβέρνηση του Ελευθερίου Βενιζέλου ήταν αρχικά σύμφωνη με τον αγώνα και τις εθνικές διεκδικήσεις των Ποντίων. Στο συνέδριο Ειρήνης όμως στο Παρίσι, που άρχισε το Δεκέμβριο του 1918, ο Ελ. Βενιζέλος πείστηκε από τις συμμαχικές δυνάμεις και δεν συμπεριέλαβε τον Πόντο στο φάκελο των ελληνικών διεκδικήσεων, και, παρά τις έντονες διαμαρτυρίες των Ελλήνων του Πόντου, συμφώνησε να παραχωρηθεί η περιοχή στην υπό ίδρυση Αρμενική Δημοκρατία. **Αναλυτικότερα, στο τηλεγράφημα του Βενιζέλου προς την Εθνοσυνέλευση των Ποντίων στο Βατούμ, που αποτελεί πρωτογενή πηγή, εξηγεί τους λόγους αυτής της απόφασης. Υποστήριξε συγκεκριμένα ότι γνώριζε πως η απόφασή του να συμπεριληφθεί το βιλαέτι της Τραπεζούντας στην Αρμενική Δημοκρατία δεν ήταν αποδεκτή από τους Ποντίους, επισημαίνοντας ότι δεν θα μπορούσε να τους επιβάλει μία λύση την οποία απέρριπταν. Ωστόσο, θεωρούσε ότι αυτή η λύση ήταν η μοναδική επιλογή, καθώς η θέση των Ποντίων για δημιουργία Ποντιακής Δημοκρατίας με 2 εκατομμύρια ποντιακό πληθυσμό δεν συγκέντρωνε ελπίδες επιτυχίας. Έτσι, υπήρχαν, σύμφωνα με τον Βενιζέλο, δύο διαθέσιμες επιλογές: η παραμονή του Πόντου στο τουρκικό κράτος ή η υπαγωγή του στο αρμενικό. Η πρώτη λύση χαρακτηρίστηκε φιλόδοξη και ενείχε τον κίνδυνο του εκτουρκισμού των Ποντίων από του τουρκικό κράτος. Επομένως, η μοναδική ασφαλής και συμφέρουσα επιλογή ήταν η υπαγωγή των Ποντίων στο αρμενικό κράτος. Αυτή η επιλογή, σύμφωνα με τον πρωθυπουργό της χώρας, θα έδινε στους Ελληνοποντίους δυνατότητες ανάπτυξης και προόδου.**

Η πρόταση του Ελ. Βενιζέλου προκάλεσε μεγάλη απογοήτευση στους Έλληνες του Πόντου, οι οποίοι στα διάφορα συνέδρια που πραγματοποίησαν στο Μπακού, στο Κρασνοντάρ, στο Βατούμ και στη Μασσαλία, διαμαρτυρήθηκαν έντονα για τη στάση της ελληνικής κυβέρνησης.

1. ☒ Ζωγράφου: Ι. Χρυσίππου 1, ☎ 210 7488030 & ΙΙ. Ξηρογιάννη 10, ☎ 210 7488180
 2. ☒ Χολαργός: Φανερωμένης 13, ☎ 210 6536551
 3. ☒ Αγία Παρασκευή: Ευεργέτου Γιαβάση 9, πλατεία Αγ. Παρασκευής, ☎ 210 6000031
-